Nový život znojemského fenoménu v Plesné

kera vitral

17. 9. 2026 – 14. 3. 2027
Vernisáž ve středu 16. 9. v 17.00

Retromuseum Cheb

Jan Daniel, jídelní servis Astra, 1968

Výstava, která se volně vřazuje hned do dvou dlouhodobých konceptů Retromusea, tedy mapování regionální historie a zároveň i významných fenoménů průmyslového designu před rokem 1989, představuje firmu KeraVitral. Ta od roku 2024 působí ve staré tovární budově v Plesné a specializuje se především na výrobu obkladů a dlaždic. Její název odkazuje ke keramické hmotě vitral, později označované jako kera vitral, kterou v roce 1967 vyvinul Jaromír Lukeš, technolog podniku Keramické závody národní podnik Znojmo[1], působící v závodě Teplice-Trnovany[2]. Vysoký obsah kaolinu, bělavá barva střepu připomínající porcelán a specifický poměr křemene a živce daly vzniknout hmotě s mimořádnou tvrdostí a pevností. Výrobky z ní byly díky tomu odolné proti nárazům i tepelným šokům, a tudíž ideální pro restaurační a hotelový provoz.

Výroba nového typu keramiky, tzv. poloporcelánu[3], zpočátku probíhala v teplickém závodě pod označením „vitral“. Později se přesunula do závodu ve Znojmě-Příměticích[4], odkud materiál známe pod názvem „kera vitral“. Jeho specifickou vlastností nebyla pouze odolnost a tvrdost, ale také netradiční suroviny. Do keramické hmoty se vedle ostřiv, taviv a kaolinu přidávalo i poměrně vysoké procento odpadního materiálu z výroby v teplických závodech – již jednou vypálených keramických střepů, které se rozemílaly na jemnou surovinu.

Antonín Hoschna, servis Kina, 1970, reklamní fotografie z časopisu Glass review, 1970

Antonín Hoschna, servis Kinna se sítotiskovým dekorem lipových lístků a květů, 1972, reklamní fotografie z časopisu Glass review, 1972

První servisy

Podoba prvních servisů z kera vitralu souvisela s proměnou vkusu na přelomu 60. a 70. let a s příklonem k jednoduchosti, rustikálnímu vzhledu a přírodním materiálům i barevným odstínům. Tento trend představoval mimo jiné odklon od hravější estetiky bruselského stylu.

První šálky, podšálky a hrnky masivnějšího vzhledu se svislým proužkováním vyvzoroval návrhář keramického závodu v Kravsku Jan Daniel[6]. Pod obchodním názvem Viktoria se vyráběly v tmavě hnědé a olivově zelené barevnosti. Již v roce 1968 nabídku rozšířil servis Astra od stejného autora, dostupný v čajové, moka i jídelní variantě. Subtilněji tvarované soupravy se vyznačovaly jemným reliéfem trojúhelníků, který v kombinaci s tenkou vrstvou glazury vytvářel charakteristický rytmický efekt. Výrobky se setkaly s příznivým ohlasem a pro svůj rustikální vzhled i odolnost byly oblíbené nejen v domácnostech, ale také mezi chalupáři. Úspěch se projevil i mezi zahraničními zákazníky – první zásilky zamířily již v prosinci 1968 a březnu 1969 do Švédska a v dubnu 1969 také do Švýcarska[7]. Skutečnost, že výrobky z kera vitralu byly určeny také pro export, dokládá prezentace nových dekorů na výstavě československého průmyslu v Moskvě v roce 1970[8].

O dva roky později se objevil další servis s názvem Kina, jehož autorem byl designér Antonín Hoschna (1943–2015). Charakterizovaly jej reliéfní horizontální proužky a barevnost nejen v „klasických“ odstínech zelené a hnědé, ale nově také v kobaltově modré. Na počátku 70. let se objevila i varianta kombinující celohnědý střep s bílou glazurou a sítotiskovým dekorem lipových lístků a květů.

V roce 1973 představily Keramické závody Znojmo na jarních vzorkových trzích v Brně[9] nový servis Hugo s přepracovaným dekorem lipových lístků, který se záhy stal vlajkovou lodí kera vitralu. Jeho autorem byl již zmíněný Antonín Hoschna[10], který se zde držel oblíbené kombinace sítotiskového dekoru na bílém střepu a tmavě šedých prvků. Souprava se vyráběla v několika variantách – jídelní, čajové, kávové či moka. K dostání byly i samostatné šálky s podšálky, salátové soupravy a mísy či pivní džbány. Ačkoliv se soupravě dostalo masivní propagace v dobových časopisech, vyráběla se opět pouze malosériově v objemu asi 3000 kusů za rok[11]. Později se na trhu objevila varianta s hnědým rustikálním dekorem růžiček a dále i soupravy s krémovou glazurou doplněnou modrou nebo hnědou linkou.

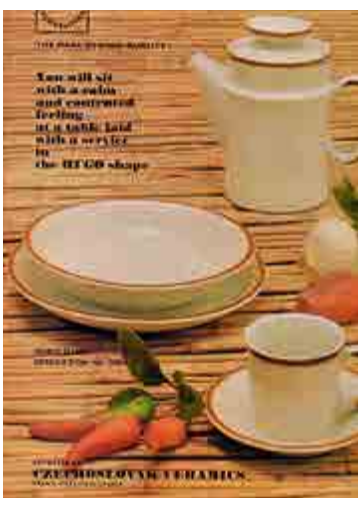

Pohledy do výroby servisu Astra, začišťování konvic a šálků v kožovitém stavu před prvním výpalem, 1972

Při malých sériích nebylo možné zavést linkovou výrobu a ta proto probíhala z velké části ručně. Rotační tvary, tedy talíře, podšálky a šálky, vznikaly na mechanických kruzích, ostatní, tj. konvice, mléčenky a omáčníky, se odlévaly do sádrových forem na licích lavicích. Vysoký podíl lidské činnosti dodával jednotlivým kusům mírně individuální vzhled. Také dekorování probíhalo ručně pomocí stříkacích pistolí, kterými se na přežahnutý střep nanášela rovnoměrná vrstva glazury v přírodních odstínech od medově hnědé po olivově zelenou. Následný výpal probíhal v tunelových pecích na 1280 až 1300 stupňů a trval asi 40 hodin.

1 Podnik vznikl v roce 1958 sloučením několika provozů: Keramické závody Znojmo, kde se vyráběla především zdravotnická a sanitární keramika a v menší míře užitá keramika; Keramické závody v Bechyni a Kravsku s výrobou figurální keramiky; a Spojené keramické závody v Teplicích s výrobou užitkové keramiky.
2 Mab, Průboj, 1969, s. 7.
3 Aleš Koller, Zdeněk Pospíšil, Jemná keramika, 1981, s. 409.
4 A. Čermák, Kera-Vitral a New Rival to China and Earthenware, Glass review , 1970, XXV, č. 2, s. 46.

Barevné varianty servisu Hugo podle návrhu Antonína Hoschny, se sítotiskovými obtisky lipových listů (1973), růžiček (1977) a v decentnější krémovo-hnědé barevnosti (1979)

6 Jaromíra Maršíková, Glassware and ceramics – „selected for CID“ patterns, in Glass review, 1970, XXV, č. 7, s. 212
7 Záhy po zahájení výroby byly tyto soubory zařazeny mezi vynikající výrobky CID (Czechoslovak Industrial Design).
8 Czechoslowak exhibition in Moscow, in Glass review, 1970, XXV, č. 10, s. 303–304.
9 Stanislav Konecký, The spring international consumer goods trade fair in Brno, in Glass review, 1973, XXVIII, č. 8, s. 21.
10 Rovnost, 1987, č. 290, s. 5.
11 Archivní dokumenty k neveřejné výstavě pro experty sekce keramiky RVHP sekce MP v Jablonci nad Nisou v roce 1976, soukromá sbírka.

Karel Wünsch, návrh snídaňové konvice pro kavárnu a restauraci na Ještědu, 1972 ze sbírky rodiny Wünschových

Karel Wünsch, návrh konvice pro restauraci obchodního domu Ještěd v Liberci, 1972–1974, ze sbírky rodiny Wünschových

Fenomén Ještěd

K další popularitě výrobků z kera vitralu nečekaně přispěl projekt ze sféry architektury: vysílač na Ještědu z ateliéru SIAL, jedna z nejpozoruhodnějších staveb 20. století na našem území. Pro jeho hotelovou restauraci a kavárnu navrhl v letech 1969 a 1973 sklářský výtvarník Karel Wünsch[12] kompletní soubor nádobí, včetně nápojového skla, příborů a textilního prostírání, jako nedílnou součást jednotně koncipovaného interiéru. Místní restaurační provoz byl specifický tím, že se jednalo o podnik s vysokou úrovní stolování, zároveň se však počítalo s tím, že většinu návštěvníků budou tvořit sportovně oblečení hosté. Před designérem tak stál nelehký úkol vytvořit servis, který by odpovídal jedinečnosti místa, prostředí prvotřídní restaurace i neformální atmosféře spojené se sportovními aktivitami. Zároveň musel splňovat požadavky každodenního provozu, mezi něž patřila vysoká odolnost materiálu, snadná stohovatelnost a nenáročná údržba.

I proto padla volba na teplický vitral. První tři soupravy si nechal Wünsch vyrobit na vlastní náklady a testoval je ve vlastní domácnosti i v místních restauracích, načež jejich podobu dále upravoval. Výsledný soubor se skládal z konvice, talířů a tymbálku na zapékané pokrmy s hnědou glazurou a ze šálků na čaj a kávu s glazurou transparentní. Jednotlivé kusy zdobilo decentně vyryté písmeno „j“. Šálky měly být doplněny podšálky z teakového dřeva, které se však kvůli své choulostivosti do provozu nedostaly[13]. Wünschův servis se v provozu velmi záhy osvědčil a mezi hosty se stal velmi oblíbeným – a to do té míry, že si je často odnášeli domů. Díky tomu musely být již po měsíci staženy z běžného provozu a nadále byly využívány jen v salonku[14]. Podobný typ spolupráce si zopakoval v letech 1972 až 1974, kdy navrhl soubor pro restauraci nového obchodního domu Ještěd v centru Liberce, který rovněž navrhli architekti z ateliéru SIAL, otevřený v roce 1979. Tentokrát použil modře glazovanou keramiku z vitralu[15].

Karel Wünsch, šálek z nápojového servisu pro restauraci a kavárnu hotelu Ještěd, 1969–1973, foto: KeraVitral

12 Antonín Langhamer, Karel Wünsch a jeho ještědský soubor, in Umění a řemesla, 1975, XIX, č. 2, s. 10-11
13 Milena Lánská (red.), Vzpomínky na Ještěd, Liberec, 2015, s. 19
14 Jan Kaňa, Tradice nesvazuje. Sklářský výtvarník Karel Wünsch, in Revue Art, 2015, VIII, č. 1, s. 59
15 Karel Wünsch, Sklo, kat. výst., Severočeské muzeum v Liberci, 1975

Keravitral dnes

Výroba užitkové keramiky z kera vitralu se ve Znojmě udržela i po roce 1989. V letech 1993–1994 zde byla vybudována výrobní linka na užitkovou keramiku, již v roce 1999 však byla tato produkce pro ztrátovost ukončena. Po téměř dvaceti letech se přerušená tradice výroby kera vitralu oživila na druhém konci republiky, v Plesné u Chebu. Od roku 2024 zde v továrním komplexu z 19. století působí firma KeraVitral, která podle původní technologické receptury kera vitralu začala vyrábět keramické obklady a dlaždice. Navazuje při tom na technologické zkušenosti a výrobní postupy spojené s československou keramickou výrobou a postupně shromažďuje také stroje, formy a další vybavení zaniklých keramických podniků.

Vedle tradičních postupů se KeraVitral zaměřuje také na autorskou tvorbu, a to ve dvou liniích. Jednak oživuje starší návrhy významných osobností českého designu před rokem 1989. Patří k nim například designérka a keramička Marie Rychlíková, jedna z výrazných představitelek české poválečné keramické tvorby. KeraVitral znovu uvedl do výroby její návrhy obkladů ze 70. let, doplněné současnými glazurami. Navázal tak na její dlouholetý zájem o uplatnění keramiky v architektuře, který se projevil například v projektech pro stanici metra Invalidovna, československý pavilon na Expo 1967 v Montrealu nebo hotel a vysílač Ještěd.

Dalším takovýmto autorem je již zmíněný Karel Wünsch. Jeho návrhy nápojových sad dnes tvoří jednu z důležitých připomínek původního využití materiálu v československém designu a firma je plánuje znovu zařadit do výroby

Alena Lišková, plastika ze série Zvířátko, 2025, foto: KeraVitral

Natálie Constantino, koupelnová stěna Tactile, 2025, foto: KeraVitral

do poeticky pojatých figur. Ve své práci se inspirovala tvorbou Pravoslava Rady, jehož keramické plastiky byly rovněž sestavovány z jednotlivých bloků obkladaček a následně doplňovány dekorem.

K současným spolupracovníkům patří také designér Tomáš Černý, jehož tvorba propojuje porcelán s novými technologiemi a pohybuje se na pomezí designu, sochařství a experimentální práce s materiálem. Pro KeraVitral navrhl sérii šálků BabyBoy. Vedle spolupráce s designéry se firma věnuje také rozvoji nových technologických postupů. Ve spolupráci se studiem Scoolpt vedenou Michalem Trpákem se zabývá možnostmi 3D tisku keramických tvarovek.

Produkce společnosti KeraVitral tak dnes nepředstavuje pouze návrat k historii z hlediska využití autentických výrobních postupů a materiálu hmoty kera vitral. Je také platformou, na níž se setkává dědictví

Se severočeskou metropolí je spojené i jméno sochaře a sklářského výtvarníka Oldřicha Plívy, autora výtvarného řešení libereckého plaveckého stadionu. Pro jeho stavbu podle návrhu architekta Pavla Švancera na přelomu 70. a 80. let navrhl atypicky profilované keramické tvarovky, které vyrobil národní podnik Elektroporcelán Louny. V současné době probíhá jeho rekonstrukce, pro niž KeraVitral vyrábí repliky Plívových tvarovek.

Vedle návratů ke klasikům dává firma prostor i současným tvůrcům. Natálie Costantino, absolventka ateliéru Produktový design na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze, navrhla pro KeraVitral modulární kolekci obkladů Tactile, která současnými prostředky interpretuje odkaz československého designu 60. let. S keramickými obklady pracuje také designérka Alena Lišková, absolventka Fakulty designu a umění Ladislava Sutnara v Plzni. Pro KeraVitral vytvořila sérii porcelánových soch Zvířátko, jejichž jednotlivé segmenty, původně určené pro architektonické obklady, transformuje

Marie Rychlíková, Lydie Hladíková, Děvana Mírová, obklady schodiště hotelu Ještěd, 1971, foto: KeraVitral

československého keramického designu se současnou autorskou tvorbou. Podobně jako v případě fenoménu Botas, který chebské Retromuseum v minulosti také představilo, se stala dalším úspěšným příkladem renesance československého designu před rokem 1989 a jeho novou interpretaci. Díky spolupráci s nastupující generací designérů získává historický materiál současný výraz a nové možnosti uplatnění, mimo jiné v interiéru a současné architektuře.

KeraVitral.
Nový život znojemského fenoménu v Plesné

Retromuseum Cheb, 17. 9. 2026 – 14. 3. 2027

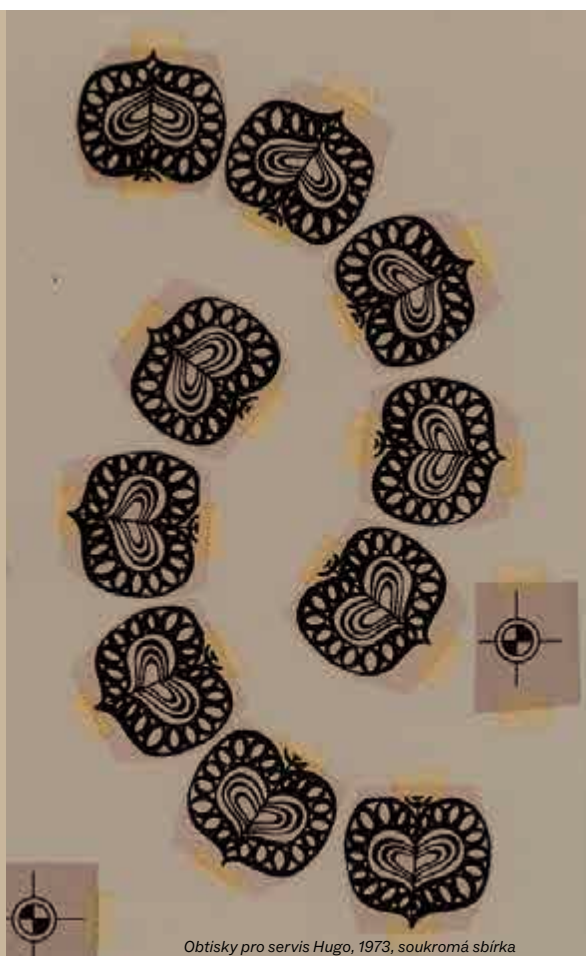
Kurátorka Jana Pokorná Kalousková
Otevírací doba: út–ne 10.00–17.00
Komentovaná prohlídka ve středu 18. listopadu v 17.00.

Retromuseum Cheb, pobočka Galerie výtvarného umění v Chebu
náměstí Krále Jiřího z Poděbrad 17, Cheb
T: +420 731 669 912, www.retromuseum.cz

Galerie výtvarného umění v Chebu
příspěvková organizace Karlovarského kraje
náměstí Krále Jiřího z Poděbrad 16, 350 02 Cheb
T: +420 354 422 450, info@gavu.cz, www.gavu.cz

Výstavní program GAVU Cheb je podpořen z grantového programu MK ČR.
V roce 2026 vydala Galerie výtvarného umění v Chebu. Text Jana Pokorná Kalousková, grafika: Marie Kolářová, tisk: Dragon Press s.r.o., náklad 600 ks.

Karlovarský kraj · Ministerstvo kultury · GAVUCHEB · Retromuseum

Obtisky pro servis Hugo, 1973, soukromá sbírka